

Cafer GARİPER – Yasemin KÜÇÜKCOŞKUN (2009) **DİONİZYAK
COŞKUNUN İHTİŞAM ve SEFALETİ: YAKUP KADRI’NİN NUR BABA
ROMANINA PSİKANALİTİK BİR YAKLAŞIM**, İstanbul: Akademik
Kitaplar, 243 s.

Nurtaç **ERGÜN***

Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun ikinci romanı *Nur Baba* (1922), yayımlandığı yıldan günümüze kadar pek çok çalışmanın ve eleştiri yazısının konusu olmuştur. 2009 yılında yayımlanan *Dionizyak Coşkunun İhtişam ve Sefaleti: Yakup Kadri’nin Nur Baba Romanına Psikanalitik Bir Yaklaşım* isimli çalışmadan önce romanla ilgili mühim tespitler, Yakup Kadri üzerine yapılmış monografik çalışmalarda¹, romanı tekil olarak konu alan makalelerde² ve romana kısa da olsa değinmiş olan edebiyat tarihlerinde³ yer almıştır.

Yakup Kadri’nin romanı üzerine yapılan incelemeler ve tespitler genel bir çerçeve içerisinde değerlendirildiğinde, çoğunlukla romanın konusunun ve konusu dolayısıyla yarattığı tepkilerin işlendiği görülmektedir. Bunun yanında romana kurgusal açıdan -kişi, zaman, mekân- yaklaşımlar da bulunmaktadır. Burada ilgi çekici olan ve roman hakkında yayımlanan son çalışmanın değerini ortaya çıkarabilecek iki farklı noktadan bahsedilebilir. Bunlardan biri, daha önce yapılmış çalışmaların içinde Niyazi Akı’nın ve Cevdet Kudret’in⁴ *Nur Baba* romanının temelini Antik Yunan’a dayandırma meselesidir. Bir diğeri ise Tarık Özcan’ın *Nur Baba*’yı konu alan makalesinde romanın belli bir kesitine –kişi bağlamında/Nigâr Hanım- psikolojik bir çözümleme yöntemi uygulamasıdır. *Dionizyak Coşkunun İhtişam ve Sefaleti* başlıklı çalışmadan önce roman için Antik Yunan temeli ortaya atılmış, romanın çözümlenme sürecinde psikoloji biliminden bir verim alınabileceği düşünülmüştür. Fakat bu çalışmayla beraber öne sürülen bu iki önemli nokta, kapsamı daha da genişletilerek ve derinleştirilerek işlenmiştir; roman Dionysos kültü ile doğrudan ilişkilendirilme yoluna gidilmiştir ve psikanaliz, romanın bütününde -mit ve arketip bağlamında- çözümlemenin odak noktası haline getirilmiştir. Bu çalışmaya kadar roman üzerinde yapılan en geniş inceleme bir makale seviyesindedir, üstelik farklı bakış açıları geliştirme yolundaki eleştiriler de azınlıktadır. Yakup Kadri’nin *Nur Baba* isimli romanını psikanalitik yöntemle çözümleme girişiminde bulunan bu çalışma, roman üzerine yapılmış hem en

---

* Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi

¹ Aktaş, 1987; Akı, 2001.

² Aytas, 1999; İleri, 1990; Özcan, 2002; Gariper, 2005.

³ Banarlı, 1987; Enginün, 2006; Özön, 1934; Sevik, 1942; Ünlü - Özcan, 1987.

⁴ Kudret, 1987.

kapsamlı hem de farklı yaklaşımlar geliştirme açısından en zengin içeriğe sahip inceleme olarak kabul edilebilir.

Yakup Kadri'nin Nur Baba Romanına Psikanalitik Bir Yaklaşım isimli inceleme kitabı Süleyman Demirel Üniversitesi'nde öğretim üyesi olan Cafer Gariper ve yüksek lisans öğrenimini tamamlamış olan Yasemin Küçükçoşkun tarafından hazırlanmış ortak bir çalışmadır.

Eser, Önsöz ve Giriş kısımlarının ardından üç bölümden oluşmaktadır. Son kısımda ise Sonuç, Bibliyografya, Özel Adlar İndeksi ve Sözlük bulunmaktadır.

Edebiyat psikoloji ilişkisi yirminci yüzyılda baş gösteren bir oluşumdur. Psikolojinin gelişimi pek çok alana olduğu gibi edebiyata da etki etmiştir. Özellikle S. Freud'un bilinçaltı kavramını ortaya atmasıyla gelişmeye başlayan alan G. Jung, A. Adler, Lacan gibi değerli bilim adamlarının farklı yaklaşımlarıyla çok geniş bir sahaya yayılmıştır. İşin edebiyatla olan bağlantısı da zamanla değişime uğramış farklı bakış açılarının gelişmesine sebep olmuştur. Edebiyatta uygulanan psikanaliz temelli eleştiri değişik amaçlara hizmet etmiştir. Kimi zaman sanatçının psikolojisini, bilinçaltını ortaya koymak; kimi zaman eserdeki şahısların davranışlarını psikanalizle inceleyerek eserin çözümlenmesini sağlamak; kimi zaman da bilinçaltı kavramı ile yaratma eylemini açıklığa kavuşturmak...

Eleştiri kuramları edebi eseri anlamlandırma, değerlendirme ve sınıflandırma yollarının çeşitlenmesini sağlar. Bu çeşitlilikle farklı bakış açılarının değeri ortaya çıkar. Bu anlamda Nur Baba romanının farklı bir inceleme yöntemi ile ele alınması mühim bir çalışmanın doğmasına sebep olmuştur. Belirtilmesi gereken bir diğer husus, incelemede psikanalitik eleştiri yöntemini yanında tarihi eleştiri yönteminin de uygulandığıdır. Psikanalitik eleştiri yönteminin içinde arketipsel eleştiri, incelemenin çekirdek noktasını oluşturmuştur.

İncelemenin Giriş bölümünde Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun edebi kişiliği ve eserleri hakkında bilgi verilmiş; edebiyat tarihindeki önemi ve yeri anlatılmıştır.

"Psikanaliz" ve "Edebiyat ile Dionysos: Aykırı ve Coşkun" isimli iki ayrı alt başlık birinci bölümü oluşturmaktadır. Bu bölümde romanın açıklanma ve anlamlandırılma sürecinde yol gösterici olarak kullanılacak kuram, felsefe ve bazı temel bilgiler bulunmaktadır. "Psikanalitik eleştiri", "Arketipsel psikoloji", "Mit - edebiyat ilişkisi ve kolektif bilinç" ile "Psikanaliz - edebiyat ilişkisi" birinci bölümde yer alan alt başlıklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Eserdeki kişilerin davranışlarının değerlendirilmesi ve incelenmesi ile esere daha iyi nüfuz edileceği, eserin daha iyi anlaşılacağı ve çözümleneceği fikri, psikanalitik eleştirinin seçilmesinin ve ortak kültür anlatılarının ana motif olarak alınmasının sebebidir. Fakat araştırmacılar yalnız yüzeysel bir eleştiri ile amaçlamamıştır bu sonucu. Arketipsel psikoloji ve mit- kolektif bilinç derin yapıya inmeyi

sağlayacak önemli anahtarlar olarak görülmüştür. Mitoloji bilgisi kültürlerin ortak noktası olduğu için, bazı yapılmaların, ritüellerin değişerek, dönüşerek sürmesi, araştırmacıların Dionysos'un sahip olduğu özellikleri *Nur Baba* romanında da görmelerinin temel dayanağı olmuştur. Mit kavramı, Dionysos, psikanaliz bu anlamda farklı bakış açılarıyla eseri çok yönlü değerlendirme fırsatını doğurmuştur. "Dionysos: Aykırı ve Coşkun" başlığı altında romanın temelinde ilişki kurulan Yunan ve Roma mitolojisinde yer alan Dionysos'un anlatısı yer almıştır.

"Nur Baba Romanı ve Yarattığı Akisler" başlığı ile isimlendirilen ikinci bölümde, *Nur Baba* romanının basında, edebiyat tarihlerinde, yurt dışında, sinemada nasıl var olduğu, eserin yazıldığı dönemde ve sonraki dönemlerde nasıl ele alındığı, nasıl bir değerlendirmeye tabi tutulduğu küçük başlıklar altında ortaya konmuştur. Bu bölümün içeriği ile araştırmacılar romanın edebiyat tarihindeki yerini tespit etmekle incelemenin bütünlüklü bir yapı arz etmesini sağlamışlardır.

"Nur Baba Romanına Psikanalitik Bir Yaklaşım" üçüncü bölümün ana başlığıdır. Üçüncü bölüm araştırmacıların asıl ulaşmak istedikleri düşüncenin ve metodun işlendiği yerdir. Romana psikanalitik eleştiri yöntemi uygulanmış, kişiler ve olaylar bu yolla incelenmeye çalışılmıştır. Birinci bölümde teorik ve temel bilgisi verilen psikanaliz (alt kol olarak arketipsel psikoloji), Dionysos ve mit bu bölümde eserin değerlendirilmesinde kullanılmıştır.

İncelemede, Yakup Kadri'nin *Nur Baba* romanının mitolojideki Dionysos ve Apollon çatışması ile paralellik içinde olduğu düşüncesi savunulur. Duygu ve aklın karşıtlığı, birbirine üstünlük sağlama durumu romanda tespit edilen ana öğe olmuştur. Dionysos ve Nur Baba, Dionysos'un - Nur Baba'nın cazibesinden kurtulamayan kadınlar ve Dionysos ritüelleriyle tekkede yapılan ayinler arasında belli başlı benzerlikler olduğu fikri kanıtlanmaya çalışılır. Araştırmacılar yirmi dört kısa başlıkla romanı önemli ayrıntıları kaçırmadan anlamlandırma yoluna gitmiştir. Yakup Kadri'nin yaşadığı devirdeki olumsuzlukları tarafsızca ve objektif bir bakış açısıyla diğer pek çok eserinde olduğu gibi bu eserinde de okura sunmuş olması eserin içinde barındırdığı tekke eleştirisini gözler önüne serer. Son bölümdeki kısa başlıklardan biri olan "Mekânın Poetikasızlığı"nda romandaki bozulan tekke geleneğinin sistemi ve tekkeye mensup olan insanların eleştirisi araştırmacılar tarafından da açıklığa kavuşturulmuştur.

Cafer Gariper'in ve Yasemin Küçükcoşkun'un birlikte ortaya çıkardığı *Yakup Kadri'nin Nur Baba Romanına Psikanalitik Bir Yaklaşım* isimli kitabı, birden fazla yöntemin bir arada kullanıldığı başarılı bir çalışmadır. Bu çalışma, konu edindiği edebi eserin mevcudiyetini anlamlandırma, edebiyat tarihindeki yerini belirleme çabası içinde olma gibi vasıflarının yanında, eleştiri kuramı boyutunda da ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Eseri anlamlandırmada psikanalitik

inceleme yönteminin seçilmesi, kitaba psikanalitik kuramın uygulandığı bir örnek metin olma niteliğini de kazandırmıştır.

Yazıldığı dönemde de, sonraki dönemlerde de Bektaşilerle ilgili sırları ifşa etmekle, bu tarikata mensup insanları fena bir biçimde ortaya koymakla suçlanmıştır Yakup Kadri. Bu inceleme, yazara yönelik haksız suçlamaların savunusu olacak niteliktedir. Roman, araştırmacılar tarafından sağlam temellendirmelerle tahlil edilmiş, bir sanat eseri olarak kıymeti bir kez daha kanıtlanmıştır.

Kaynakça

- Akı, N. (2001). *Yakup Kadri Karaosmanoğlu, İnsan-Fikir-Eser-Üslup*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aktaş, Ş. (1987). *Yakup Kadri Karaosmanoğlu*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Aytaş, G. (1999). Nur Baba Romanında Yozlaşan Bektaşî Tekkesi. *Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 9, Bahar, 65-74.
- Banarlı, N. S. (1987). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi II*, İstanbul: MEB.
- Enginün, İ. (2006). *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Gariper, C. (2005). Işık ve Arayış Metaforu Çerçevesinde Yahya Kemal'in *İthaf* Şiiri ile Yakup Kadri'nin Nur Baba Romanında İnsanın Yitimi ve Süreksizlik. *Süleyman Demirel Üniversitesi Uluslar arası Bektaşilik ve Alevilik Sempozyumu –I– Bildiriler-Müzakereler, 28-30 Ekim 2005*, (ss. 257-273).
- İleri, S. (1990). Nur Baba'da Elem ve İhtiras. *Argos*, 20, Nisan, 64-68.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (2005). *Nur Baba* (12. bs.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kudret, C. (1987). *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman II*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Özcan, T. (2002). Nur Baba Romanında Nigâr Hanımın Niyet ve Eylemleri Üzerine Bir Çözümleme. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (1), 87-96.
- Özön, M. N. (1943). *Metinlerle Muasır Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Devlet Matbaası.
- Sevük, İ. H. (1942). *Tanzimattan Beri Edebiyat Tarihi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ünlü, M. ve Özcan Ö. (1987). *20. yüzyıl Türk Edebiyatı*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.